

Odszkodowanie z tytułu braku możliwości wykonywania pracy w czasie niesłusznego pozbawienia wolności a dyferencyjna metoda ustalania szkody w orzecznictwie Sądu Najwyższego

Anna Błachnio-Parzych

Doktor habilitowany nauk prawnych,
profesor Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie.

✉ ablachnioparzych@kozminski.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0002-2392-3479>

Damages for the Inability to Perform Work During the Period of Unjust Deprivation of Liberty and the Differential Method of Assessing the Damage in the Jurisprudence of the Supreme Court

Deprivation of liberty may lead to harm or damage requiring compensation or damages. There is a consensus on the civil law nature of these claims. However, the method of determining the amount of damages for the inability to perform work during the period of unjust deprivation of liberty raises doubts. It seems permissible to limit the damages to the hypothetical savings of a person deprived of liberty. Such a procedure is considered to be based on the differential method of determining the amount of damage. Recently, the Supreme Court criticized both the reduction of this damages by the costs of maintaining a person deprived of liberty as well as by the expenses for other needs. The position does not mean a complete resignation from the use of the differential method of determining the amount of damage.

Słowa kluczowe: odszkodowanie, zadośćuczynienie, niesłuszne pozbawienie wolności, metoda dyferencyjna

Key words: damages or compensation for unjust deprivation of liberty, differential method

[https://doi.org/10.32082/fp.4\(66\).2021.438](https://doi.org/10.32082/fp.4(66).2021.438)

1. Wprowadzenie

Pozbawienie człowieka wolności w związku z jego zatrzymaniem, tymczasowym aresztowaniem, wykonaniem kary pozbawienia wolności albo zastosowaniem środka zabezpieczającego może doprowadzić do powstania krzywdy lub szkody wymagających naprawienia w razie stwierdzenia podstaw przewidzianych w art. 552 k.p.k. Odrębną podstawą do dochodzenia odszkodowania lub zadośćuczynienia stanowi art. 8 Ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (zwanej dalej ustawą rehabilitacyjną)¹. Zgodnie z jego ust. 1, roszczenia te przysługują od Skarbu Państwa osobie, która poniosła krzywdę lub szkodę wynikłe z wydania lub wykonania orzeczenia, gdy stwierdzono jego nieważność wobec tej osoby, albo decyzji o internowaniu w związku z wprowadzeniem 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego. Cywilnoprawny charakter tych roszczeń znalazł potwierdzenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego. W uchwale z dnia 28 października 1993, I KZP 21/93², Sąd Najwyższy stwierdził, że w kwestiach z zakresu prawa materialnego nieuregulowanych w ustawie rehabilitacyjnej i przepisach Kodeksu postępowania karnego poświęconych odszkodowaniu za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie (obecnie rozdział 58) zastosowanie mają wprost przepisy Kodeksu cywilnego odnoszące się zwłaszcza do problematyki zasad ustalania zaistnienia szkody i krzywdy, związku przyczynowego oraz określania wysokości odszkodowania i zadośćuczynienia. Takie stanowisko zostało zaakceptowane również w nauce prawa³. W literaturze

podkreślano, że umiejscowienie przepisów dotyczących nadmienionych roszczeń w Kodeksie postępowania karnego nie odbiera im charakteru cywilnoprawnego, a świadczy jedynie o wprowadzeniu odrębnej drogi ich dochodzenia⁴. To stwierdzenie odnieść należy także do art. 8 ustawy rehabilitacyjnej.

Jednym z wielu problemów, które powstają podczas wykładni art. 552 k.p.k. oraz art. 8 ustawy rehabilitacyjnej w związku z art. 361 k.c., jest sposób obliczania odszkodowania z tytułu braku możliwości wykonywania pracy w czasie pozbawienia wolności, a precyzyjniej – dopuszczalność redukcji tego odszkodowania o koszty utrzymania osoby pozbawionej wolności, jej rodziny oraz wydatki, które osoba pozbawiona wolności poniosłaby ma inne cele, jak również zgodność zajętego w tym przedmiocie stanowiska z dyferencyjną metodą ustalania szkody. Inspirację do podjęcia tego tematu stanowi – w mojej ocenie trafny – wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2019 r., III KK 189/18⁵, w którym zajęte zostało stanowisko w przedmiocie sposobu obliczania odszkodowania z tytułu braku możliwości wykonywania pracy odbiegające od dominującej w tym przedmiocie linii orzeczniczej Sądu Najwyższego i sądów powszechnych. Sąd Najwyższy zanegował w nim możliwość redukcji odszkodowania o nadmienione koszty i oszacowanie jego wysokości na poziomie hipotetycznych oszczędności osoby pozbawionej wolności. Orzeczenie to zapadło w sprawie dotyczącej odszkodowania należnego na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy rehabilitacyjnej i znalazły się w nim argumenty odwołujące się do podstaw aksjologicznych tej ustawy⁶. W związku z tym,

czasowy, Toruń 1968, s. 36. Tak również: P. Cioch, *Odpowiedzialność Skarbu Państwa z tytułu niesłusznego skazania*, Warszawa 2007, s. 81–83; Ł. Chojniak, *Odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie*, Warszawa 2013, s. 157.

4 A. Bulsiewicz, *Charakter prawny roszczeń odszkodowawczych za niesłuszne skazanie lub bezzasadne tymczasowe aresztowanie*, „Państwo i Prawo” 1965, z. 12, s. 888.

5 LEX nr 2692735.

6 Sąd Najwyższy przyznał, że roszczenia odszkodowawcze z art. 8 ustawy rehabilitacyjnej oparte są na tych samych zasadach co roszczenia z art. 552 k.p.k., ale stwierdził, że za wykładnią pierwszego z wymienionych przepisów w sposób przedstawiony w uzasadnieniu tego wyroku przemawia

1 T.j. Dz.U. 2018 poz. 2099 ze zm. Zgodnie z art. 8 ust. 3 ustawy rehabilitacyjnej, w postępowaniu o odszkodowanie i zadośćuczynienie mają odpowiednie zastosowanie przepisy rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego, z wyjątkiem art. 555 k.p.k., który dotyczy terminów przedawnienia roszczeń.

2 OSNKW 1993, z. 11–12, poz. 67. Zob. również uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 września 1999 r., I KZP 27/99, OSNKW 1999, z. 11–12, poz. 72.

3 J. Waszczyński, *Odszkodowanie za niesłuszne skazanie i bezzasadne aresztowanie w polskim procesie karny*, Warszawa 1967, s. 45–46; A. Bulsiewicz, *Proces o odszkodowanie za niesłuszne skazanie lub oczywiście bezzasadny areszt tym-*

że w mojej ocenie zajęte w tym wyroku stanowisko powinno znaleźć zastosowanie także w odniesieniu do roszczeń dochodzonych na podstawie art. 552 k.p.k., temat niniejszego opracowania nie został zawężony do sposobu ustalania odszkodowania należnego na podstawie ustawy rehabilitacyjnej.

Nie tylko fakt zajęcia przeciwnego stanowiska, ale także bogata warstwa argumentacyjna uzasadnienia tego wyroku przesądza o jego znaczeniu. W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych znaleźć można nieliczne judykaty, w których sformułowano krytyczną ocenę niektórych aspektów przeważającego stanowiska. Najczęściej krytyka ta dotyczyła ograniczenia odszkodowania do hipotetycznych oszczędności osoby pozbawionej wolności, ale jedynie w zakresie redukcji utraconego wynagrodzenia o koszty, które osoba pozbawiona wolności poniosłaby na inne cele niż podstawowe koszty utrzymania siebie, np. na koszty utrzymania rodziny, wykształcenie, rozrywki. Takie stanowisko zajął Sąd Najwyższy m.in. w wyroku z dnia 15 stycznia 2015 r., IV KK 263/14⁷, w którym sprzeciwił się również praktyce określania odszkodowań przy zastosowaniu przeliczników procentowych w stosunku do utraconego wynagrodzenia bez dostatecznego zbadania okoliczności konkretnej sprawy. Z kolei Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 29 grudnia 2015 r., II AKa 404/15, opowiedział się przeciwko pomniejszeniu odszkodowania należnego osobie niesłusznie pozbawionej wolności o koszty jej utrzymania, powołując się na „elementarne poczucie sprawiedliwości”⁸. W żadnych z tych orzeczeń nie sformułowano jednak tak daleko idącej krytyki przeważającego w orzecznictwie sądowym stanowiska popartej bogatą argumentacją.

Pomimo tego, wyrok z dnia 5 czerwca 2019 r., III KK 189/18, nie został dostrzeżony w orzecznictwie sądów powszechnych. Świadczy o tym chociażby wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 września 2019 r., II AKa 49/19⁹, w którym opowiadając się za stanowiskiem dominującym dotychczas w orzecznictwie, Sąd ten nie odniósł się do żadnego z argumentów przedstawionych w uzasadnieniu wyroku z dnia 5 czerwca 2019 r., III KK 189/18, jak również do wcześniejszego wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 29 grudnia 2015 r., II AKa 404/15. Z kolei w orzecznictwie Sądu Najwyższego dotychczas jedynie w wyroku z dnia 7 listopada 2019 r., IV KK 351/19, zaaprobowane zostało stanowisko wyrażone w nadmienionym wyroku¹⁰. Niniejsze opracowanie ma na celu nie tylko analizę argumentacji podnoszonej na rzecz rozbieżnych stanowisk w przedmiocie możliwości redukcji tego odszkodowania o koszty utrzymania i wydatki, które poszkodowany poniosłby na wolności, oraz jej uzupełnienie. Mając na uwadze, że w dotychczasowym, niemal jednolitym, orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych dotyczącym tej problematyki jako argument przemawiający za jego trafnością powoływane jest stosowanie dyferencyjnej metody ustalania szkody, rozstrzygnięcia wymaga problem sprowadzający się do pytania: czy stanowisko zajęte przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 czerwca 2019 r., III KK 189/18, stanowi wyraz odejścia od tej metody¹¹?

2. Dominująca linia orzecznicza oparta na uchwale Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 1958 r., 729/58

Zanim jednak przedstawione zostaną argumenty wymienione w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2019 r., III KK 189/18, odnieść

w szczególności *ratio legis* tej ustawy. Nie służy ona bowiem usuwaniu „zwykłych pomyłek sądowych”, ale rekompensowaniu szkód i krzywd, jakich doznały osoby, które celowo poddano represjom za działalność patriotyczną.

7 Lex nr 1654747. Zob. również wyrok Sądu najwyższego z dnia 4 listopada 2015 r., II KK 208/15, LEX nr 1941890; wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 15 października 2003 r., II AKa 352/3, Lex nr 84087; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9 lipca 2009 r., II AKa 169/09, Lex nr 1271846.

8 Lex nr 2039642.

9 Lex nr 2729862.

10 Nie publ.

11 Taką tezę sformułowano w literaturze w odniesieniu do nadmienionego wcześniej wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 29 grudnia 2015 r., II AKa 404/15, Lex nr 2039642. Rezygnacja z pomniejszenia odszkodowania o koszty utrzymania osoby niesłusznie pozbawionej wolności i jej rodziny oznaczać ma odstępienie od zastosowania dyferencyjnej metody ustalania wysokości szkody. Zob. K. Janukowicz, *Wysokość odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie*, Lex/el. 2016, teza 2.3.

należy się do argumentacji przywoływanej na poparcie stanowiska przeważającego w orzecznictwie sądowym. Kluczowe znaczenie odgrywa w tym przedmiocie uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 1958 r., Prez. 729/58¹². W tezie I tej uchwały potwierdzono cywilnoprawny charakter roszczeń przewidzianych w art. 510 i 512 k.p.k. z 1928 r. (obecnie art. 552 i 556 § 1 k.p.k.). Z kolei w jej tezie III Sąd Najwyższy odniósł się do sposobu ustalenia wysokości szkody spowodowanej uniemożliwieniem wykonywania pracy zarobkowej w czasie pozbawienia wolności i stwierdził, że: „Szkoda tego rodzaju nie jest sumą utraconych zarobków, lecz różnicą między stanem majątkowym, jaki by istniał, gdyby poszkodowanego nie uwięziono, a stanem rzeczywistym w chwili odzyskania wolności”. W dalszej części tej tezy podkreślił konieczność uwzględnienia jedynie normalnych następstw pozbawienia możliwości zarobkowania, jak również zależność powstania i rozmiaru szkody od tego, czy i jakie możliwości zarobkowe miałyby poszkodowany, gdyby pozostawał na wolności. Dla omawianego problemu kluczowe było stwierdzenie przez Sąd Najwyższy, że znaczenie dla określenia rozmiaru szkody powinny mieć także wydatki, jakie pozbawiony wolności poniósłby „na utrzymanie własne i rodziny, wychowanie i kształcenie dzieci, na potrzeby kulturalne, rozrywkowe i inne, czy i ile poświęciłby na oszczędności lub zwiększenie trwałych składników majątku, na jakie mógłby być narażony straty”. Sąd Najwyższy dodał również, że ustalając wysokość odszkodowania, należy także uwzględnić sytuację finansową państwa.

Stanowisko wyrażone w tej uchwale wywarło znaczący wpływ na praktykę wymiaru sprawiedliwości¹³.

12 OSNCK 1958, z. 4 poz. 34. Nadmieniona uchwała zawierała „wytoczne wymiaru sprawiedliwości”. Wprawdzie zgodnie z uchwałą pełnego składu Sędziów Sądu Najwyższego z 5 maja 1992 r., KwPr 5/92 (OSNKW 1993, z. 1–2, poz. 1) wytoczne wymiaru sprawiedliwości praktyki sądowej nie mają mocy zasad prawnych, ale mogą być wykorzystywane w praktyce sądowej i oddziaływać na praktykę jak każda uchwała Sądu Najwyższego.

13 Zob. m.in.: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 1983 r., IV KZ 102/83, OSNPG 1984, nr 4, poz. 35; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2000 r., I KZP 46/99, Lex nr 146212; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 sierpnia 2000 r., II KKN 3/98, Lex nr 50900.

Jej tezy przywoływane są do dziś w orzecznictwie sądowym zarówno wówczas, gdy sądy ustalają wysokość odszkodowania z tytułu braku możliwości wykonywania pracy zarobkowej w czasie pozbawienia wolności na podstawie art. 552 k.p.k., jak i na podstawie art. 8 ustawy rehabilitacyjnej¹⁴. Argumentem na rzecz redukcji wynagrodzenia z tytułu braku możliwości wykonywania pracy do hipotetycznych oszczędności osoby niesłusznie pozbawionej wolności jest najczęściej zgodność takiego stanowiska z „ugruntowaną w orzecznictwie zasadą”. Stanowisko to zostało również zaakceptowane przez większość komentatorów, którzy przywołują tezy sformułowane w nadmienionej uchwale albo w późniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego lub sądów powszechnych¹⁵.

Dodać należy, że powołując się na tę uchwałę i odwołując do dyferencyjnej metody ustalania wysokości odszkodowania, sądy przyjmują określony procentowy przelicznik należnego wynagrodzenia z tytułu umowy

14 Zob. przykładowo: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2007 r., IV KK 444/06, Prok. I Pr. – wkładka 2007, z. 10, poz. 18; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9 lipca 2009 r., II AKa 169/09, Lex nr 1271846; wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 7 marca 2013 r., II AKa 15/13, Lex nr 1293709; wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 17 lipca 2013 r., II AKa 110/13, Lex nr 1363379; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 lipca 2014 r., IV KK 150/14, Lex nr 1521245; wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku z dnia 12 marca 2015 r., III Ko 90/13, Lex nr 1828758.

15 Z. Gostyński, R.A. Stefański, *Art. 552 (w): Z. Gostyński (red.), R.A. Stefański, S. Zablocki (red. wydania), Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 3, Warszawa 2004, s. 769–770; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Art. 552 (w): P. Hofmański (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 3, Warszawa 2012, s. 474–475; J. Matras, *Art. 552 (w): K. Dudka (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 1312; D. Świecki, *Art. 552 (w): D. Świecki (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 2, Warszawa 2018, s. 706–707; K. Boratyńska, P. Czarnecki, *Art. 552 (w): A. Sakowicz (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 1421. Zob. również K. Cesarz, *Szkody wynikłe z uniemożliwienia poszkodowanemu pracy zarobkowej na skutek niesłusznego pozbawienia wolności (zagadnienia wstępne)*, „Przegląd Sądowy” 2002, nr 2, s. 48.

o pracę jako odpowiadający wysokości odszkodowania z tytułu braku możliwości wykonywania pracy. Przegląd orzecznictwa dotyczącego tej problematyki pozwala stwierdzić, że najczęściej jest to przelicznik w wysokości 50%¹⁶.

3. Znaczenie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2019 r., III KK 189/18

3.1. Zmiana pozycji jednostki w relacjach państwo–obywatel

Odnosząc się krytycznie do stanowiska dominującego w orzecznictwie sądowym, Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 czerwca 2019 r., III KK 189/18, stwierdził w pierwszej kolejności, że przedstawiona w uchwale z dnia 7 czerwca 1958 r., 729/58, inter-

Uzupełniając argumentację Sądu Najwyższego, warto dodać, że krytyczną ocenę tego ograniczenia wyrażono również w nauce prawa¹⁷. O zmianie tej relacji świadczy również art. 77 ust. 1 Konstytucji, w którym sformułowano obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej i nadano mu rangę zasady konstytucyjnej. Przepis ten stanowi źródło prawa podmiotowego do egzekwowania odpowiedzialności państwa¹⁸. Jak stwierdził Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 24 lutego 2009 r., SK 34/07, nie sprowadza się on jedynie do proklamacji idei odpowiedzialności odszkodowawczej państwa. „Na poziomie konstytucyjnym zakotwiczone (w nim – dopisek) zostały elementy statusu – uszkodzonej przez niezgodne z prawem działanie – jednostki wobec władzy publicz-

Przedstawiona w uchwale Sądu Najwyższego z 1958 roku interpretacja przepisów dotyczących odpowiedzialności odszkodowawczej państwa nie odpowiada temu, jak obecnie postrzegana jest pozycja jednostki w relacjach państwo-obywatel.

pretacja przepisów dotyczących odpowiedzialności odszkodowawczej państwa nie odpowiada temu, jak obecnie postrzegana jest pozycja jednostki w relacjach państwo–obywatel. Dowodem tego jest wyrażona w tej uchwale potrzeba uwzględnienia podczas ustalania wysokości odszkodowania sytuacji finansowej państwa.

16 Zob. m.in.: wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 5 kwietnia 2019 r., II AKA 105/19, Legalis 2257266; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 września 2019 r., II AKA 49/19, Lex nr 2729862. Zob. również wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2019 r., IV KK 351/18, nie publ., w którym Sąd Najwyższy krytycznie odniósł się do tej praktyki, a uzasadniając swoje stanowisko, stwierdził, że na ogół tytułem odszkodowania zasądzone jest 50% utraconego wynagrodzenia.

nej. W tym ujęciu sens omawianego przepisu wyraża się w przeniesieniu ciężaru, dolegliwości związanej z wadliwym działaniem władzy publicznej z uszkodzonej jednostki na państwo¹⁹.

17 Zob. również krytyczną ocenę takiego ograniczenia wyrażoną w doktrynie Z. Gostyński, R.A. Stefański, *Art. 552...*, s. 770; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 2005, s. 1310; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgrzyzek, *Art. 552...*, s. 474–475; W. Jasiński, *Art. 552 (w): J. Skorupka (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 1423.

18 Zob. M. Safjan, *Odpowiedzialność odszkodowawcza władzy publicznej (po 1 września 2004 r.)*, Warszawa 2004, s. 21–22.

19 OTK-A 2009, nr 2 poz. 10. Na marginesie zauważyć należy, że badając w wyroku z dnia 1 marca 2011 r., P 21/09 (OTK-A 2011, nr 2, poz. 7) zgodność z Konstytucją wpro-

Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że zmiany we wspomnianej relacji wyrażają się także w zobowiązaniu do przestrzegania przepisów Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (EKPCz), która w art. 5 ust. 5 przewiduje prawo do odszkodowania każdego, kto został niezgodnie z prawem pozbawiony wolności. Dodać można, że znaczenie w tym zakresie ma również art. 3 Protokołu dodatkowego do EKPCz, który dotyczy odszkodowania za niesłuszne skazanie²⁰. Odnosząc się natomiast do przepisów Konstytucji, to aby podkreślić konieczność ponoszenia odpowiedzialności odszkodowawczej za bezprawne pozbawienie wolności, prawodawca sformułował w art. 41 ust. 5 Konstytucji prawo do odszkodowania z tego tytułu odrębnie w stosunku do art. 77 ust. 1 Konstytucji²¹. Jak stwierdził Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 1 marca 2011 r., P 21/09²², odrębna regulacja tego prawa świadczy o tym, że

wadzonego do art. 8 ust. 1a ustawy rehabilitacyjnej (ustawą nowelizacyjną z dnia 19 września 2007 r., Dz.U z 2007, nr 191, poz. 1372) ograniczenia prawa do pełnego odszkodowania za bezprawne pozbawienia wolności do kwoty 25.000 zł, dla którego uzasadnieniem była ochrona równowagi budżetowej. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że takie ograniczenie na gruncie art. 41 ust. 5 Konstytucji jest dopuszczalne, ale ze względu na charakter chronionego dobra podlega szczególnie restrykcyjnej kontroli. Jego kontrola z perspektywy art. 31 ust. 3 Konstytucji doprowadziła Trybunał Konstytucyjny do wniosku, że to ograniczenie jest konstytucyjnie nieproporcjonalne.

20 Zob. więcej na ten temat P. Hofmański, *Art. 5, Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego* (w:) L. Garlicki (red.), *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz do art. 1–18*, Warszawa 2010, s. 237–241.

21 Zob. więcej na ten temat A. Bulsiewicz, *Konstytucyjna ochrona wolności i praw człowieka a odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody powstałe wskutek niesłusznego skazania, tymczasowego aresztowania lub zatrzymania* (w:) J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll (red.), *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci profesora Stanisława Waltosia*, Warszawa 2000, s. 259–267; P. Wiliński, *Odszkodowanie za stosowanie środków reakcji karnej lub przymusu procesowego – w świetle konstytucyjnej gwarancji prawa do odszkodowania*, „Wrocławskie Studia Sądowe” 2012, nr 1, s. 10–15.

22 OTK-A 2011, nr 2, poz. 7.

ranga dobra, którego naruszenie zobowiązuje władzę publiczną do rekompensaty na podstawie art. 41 ust. 5 Konstytucji, jest szczególnie wysoka. Odszkodowanie z tytułu pozbawienia wolności powinno mieć co do zasady charakter pełny, co oznacza, że powinno ono rekompensować zarówno szkodę materialną, jak i niematerialną. Dodać warto, że niektórzy komentatorzy art. 41 Konstytucji podkreślają, że wszelkie regulacje lub stosowane w praktyce rozwiązania, które zmierzają do zmniejszenia odszkodowania w oparciu o dodatkowe kryteria, w tym o koszty utrzymania w okresie bezprawnego pozbawienia wolności, sprzeczne są z istotą konstytucyjnego prawa do odszkodowania za bezprawne pozbawienie wolności²³.

3.2. Zaoszczędzone wydatki a korzyść wynikająca z pozbawienia wolności

Przechodząc do kolejnego argumentu sformułowanego w uzasadnieniu wyroku z dnia 5 czerwca 2019 r., III KK 189/18, podkreślić należy, że zajmując stanowisko przeciwne do przeważającego w dotychczasowym orzecznictwie, Sąd Najwyższy nie zanegował konieczności uwzględnienia przy ustaleniu rozmiarów szkody i wysokości odszkodowania przepisów Kodeksu cywilnego. Stwierdził, że konieczne jest ustalenie adekwatnego związku przyczynowego między pozbawieniem wolności wnioskodawcy a powstałą szkodą, porównanie stanu majątku rzeczywistego z majątkiem hipotetycznym, jak również zaliczenie na poczet szkody uzyskanych przez wnioskodawcę korzyści. Tym samym w zakresie, w jakim w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 1958 r., 729/58 odwołano się do związku przyczynowego oraz do dyferencyjnej metody ustalania wysokości szkody, w omawianym wyroku nie zaprzeczono jej trafności. Różnice stanowisk dotyczą jednak tego, co wynika z zastosowania tej metody w sprawach dotyczących odszkodowania z tytułu braku możliwości wykonywania pracy w czasie niesłusznego pozbawienia wolności.

Sąd Najwyższy odniósł się bowiem krytycznie do uczynienia znaku równości między hipotetycznym stanem majątkowym wnioskodawcy a jego hipotetycz-

23 P. Wiliński, P. Karlik, *Art. 42, Gwarancja wolności i nietykalności osobistej* (w:) M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, Warszawa 2016, s. 1005–1006.

nymi oszczędnościami. Do tego w istocie sprowadza się praktykę opartą na nadmienionej uchwale. Akceptując początkową część tezy III tej uchwały, w której znalazło się odwołanie do dyferencyjnej metody ustalania wysokości szkody, sądy przyjmują także sformułowane w tej tezie konsekwencje jej zastosowania. Podzielając krytyczne stanowisko Sądu Najwyższego sformułowane w wyroku z dnia 5 czerwca 2019 r., III KK 189/18, należałoby jednak zasygnalizować konieczność odrębnego odniesienia się do kwestii potrącenia z utraconego wynagrodzenia kosztów utrzymania wnioskodawcy w czasie pozbawienia wolności (kosztów mieszkania, wyżywienia, ubrania, środków czystości) oraz do kosztów w postaci jego wydatków na inne potrzeby, wykraczających poza podstawowe koszty utrzymania zapewnione w czasie jego pozbawienia wolności (pozostałe koszty utrzymania siebie, rodziny, wydatki na kształcenie, wychowanie, potrzeby kulturowe i rozrywkowe).

W pierwszej kolejności odniosę się do drugiej z wymienionych grup wydatków. Sprzeciwiając się ich potrąceniu ze środków, które wnioskodawca otrzymałby tytułem wynagrodzenia za pracę, Sąd Najwyższy zauważył, że rozwiązanie wynikające z dominującego w orzecznictwie stanowiska prowadzi do rezultatów sprzecznych z zasadami sprawiedliwości społecznej. W sytuacji gdy rodzina wnioskodawcy w czasie jego pozbawienia wolności zaciągnęła zobowiązania na pokrycie kosztów utrzymania, których to zobowiązań nie musiałaby zaciągnąć, gdyby wnioskodawca nie został pozbawiony wolności i przeznaczał określoną część wynagrodzenia za pracę na te wydatki, sądy uwzględniają je i powiększają na tej podstawie odszkodowanie. W konsekwencji dochodzi do nieuzasadnionego różnicowania sytuacji osób, których rodzina była w stanie zaciągnąć zobowiązania i w ten sposób złagodzić negatywne skutki pozbawienia wolności wnioskodawcy w stosunku do tych, których rodzina nie była w stanie tego zrobić²⁴. W związku z tym Sąd Najwyższy stwierdził, że zwrot środków,

które ze względu na brak możliwości wykonywania pracy i otrzymywania z tego tytułu wynagrodzenia, nie mogły być wydatkowane na potrzeby utrzymania rodziny i własne potrzeby wnioskodawcy nie może być traktowany jako prowadzący do jego niezasadnego wzbogacenia. Z kolei w nadmienionym już wcześniej wyroku z dnia 7 listopada 2019 r., IV KK 351/18²⁵, w którym zaakceptowane zostało stanowisko wyrażone w omawianym orzeczeniu, zwrócono uwagę na rezultat zastosowania metody ustalania wysokości odszkodowania przyjętej w uchwale z dnia 7 czerwca 1958 r., 729/58, w stosunku do osób utrzymujących rodzinę wielodzietną. Jeśli taka osoba, w związku z ponoszonymi na utrzymanie rodziny wydatkami nie byłaby w stanie zgromadzić żadnych oszczędności, to jej wniosek o odszkodowanie zostałby oddalony.

Z punktu widzenia tematu niniejszego artykułu większe znaczenie ma jednak kolejny argument powołany w wyroku z dnia 5 czerwca 2019 r., III KK 189/18. Sąd Najwyższy stwierdził bowiem, że taki sposób ustalenia wysokości szkody wynikającej z braku możliwości wykonania pracy, jak przyjęty w dotychczasowym orzecznictwie, nie stanowi rezultatu zastosowania metody dyferencyjnej. Zastosowanie tej metody nie może sprowadzać się do ustalenia hipotetycznych oszczędności takiej osoby, czyli takich, które zgromadziłaby, gdyby nie została pozbawiona wolności, gdyż odliczenie wydatków związanych z utrzymaniem siebie, rodziny, wydatków na wychowanie dzieci i kształcenie, potrzeby kulturowe i rozrywkowe bez indywidualizacji konkretnej sprawy godziłoby w zasadę pełnego odszkodowania²⁶.

25 Nie publ.

26 Takie stanowisko znaleźć można również w literaturze. P. Cioch, odnosząc się krytycznie do redukcji odszkodowania o wydatki, które osoba niesłusznie pozbawiona wolności poniosłaby, gdyby przebywała na wolności, stwierdził, że godzi to w zasadę pełnego odszkodowania (P. Cioch, *Odpowiedzialność...*, s. 102). Natomiast W. Jasiński podzielił stanowisko P. Ciocha i stwierdził, że taka redukcja odszkodowania prowadzi do podwójnego pokrzywdzenia poszkodowanego (W. Jasiński, *Art. 552...*, s. 1423). Obaj Autorzy zaakceptowali jednak redukcję tego odszkodowania o koszty utrzymania osoby niesłusznie pozbawionej wolności w czasie pozbawienia wolności.

24 Odnośnie do obowiązku uwzględnienia przy ustaleniu odszkodowania zobowiązań zaciągniętych przez rodzinę osoby niesłusznie pozbawionej wolności na pokrycie kosztów utrzymania zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia: 20 października 2011 r., IV KK 137/11, OSNKW 2011, z. 11, poz. 105.

Ten argument, w odniesieniu do możliwości redukcji odszkodowania o wydatki inne niż podstawowe koszty utrzymania osoby pozbawionej wolności, wymaga jednak rozwinięcia. Jako podstawa zasady pełnego odszkodowania wskazywany jest art. 361 § 2 k.c., zgodnie z którym naprawienie szkody z zasady obejmuje straty, jakie poszkodowany poniósł oraz korzyści, jakie mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządono. Komentatorzy podkreślają, że z jednej strony naprawienie szkody ma zapewnić całkowitą kompensatę uszczerbku, a z drugiej strony nie może ono doprowadzić do nieuzasadnionego wzbogacenia poszkodowanego²⁷. Dlatego ten sam przepis traktowany jest jako podstawa obowiązku zredukowania szkody o uzyskane korzyści (*compensatio lucri cum damno*)²⁸. W związku z tym, że redukując wysokość odszkodowania z tytułu utraconego wynagrodzenia o wydatki, które poniosłaby osoba pozbawiona wolności, sądy powołują się na *compensatio lucri cum*

pozbawionej wolności w czasie pozbawienia wolności) nie zostały zaspokojone, to osoba pozbawiona wolności nie odniosła w związku z tym zdarzeniem korzyści. Trudno się zgodzić z twierdzeniem, że tą korzyścią ma być zaoszczędzenie wydatku, gdy jednocześnie zdarzenie w postaci pozbawienia wolności nie doprowadziło do zaspokojenia wymienionych potrzeb. Skoro nie został zaspokojony określony interes osoby pozbawionej wolności, np. zapewnienie potrzeb jej rodziny, to nie odniosła ona ze zdarzenia w postaci pozbawienia wolności korzyści. Dlatego pokreślić należy, że wykluczenie redukcji odszkodowania z tytułu braku możliwości wykonywania pracy o zaoszczędzone wydatki na wymienione wcześniej cele, nie oznacza w tym zakresie odejścia przez Sąd Najwyższy od dyferencyjnej metody ustalania wysokości szkody, a jedynie zweryfikowanie dotychczasowego sposobu rozumienia „korzyści” wynikających z pozbawienia wolności.

Zapewnienie każdemu pozbawionemu wolności utrzymania jest przejawem poszanowania przyrodzonej godności człowieka.

damno, to tej regule poświęcić należy więcej uwagi. Zdaniem znacznej części przedstawicieli doktryny prawa cywilnego, wyrównanie korzyści z uszczerbkiem dopuszczalne jest tylko wówczas, gdy stanowią one konsekwencje tego samego zdarzenia²⁹. Skoro w związku z pozbawieniem wolności potrzeby rodziny i własne (wykraczające poza koszty utrzymania osoby

Dodać można również przywołany przez Sąd Najwyższy argument, że akumulowanie środków pochodzących z wynagrodzenia za pracę nie oznacza ich pozyskiwania, a jedynie korzystanie z posiadanych dochodów. Praktyka sądów polegająca na automatycznym przyjmowaniu określonego przelicznika procentowanego wynagrodzenia jako odpowiadającego sumie hipotetycznych oszczędności nie uwzględniła tego, że wybór celu, na jaki ma być przeznaczone wynagrodzenie jest prawem osoby, która wskutek niesłusznego pozbawienia wolności poniosła szkodę i nie powinien mieć znaczenia dla procesu jej szacowania³⁰.

27 A. Olejniczak, *Art. 361 (w) A. Kidyba (red.), Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2014, s. 108–109; T. Wiśniewski, *Art. 361, Granice odpowiedzialności (w:) J. Gudowski (red.), Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3, *Zobowiązania. Część ogólna*, Warszawa 2018, s. 105–106.

28 Zob. A. Olejniczak, *Art. 361...*, s. 107–108; M. Kaliński, *Szkoda na mieniu i jej naprawienie*, Warszawa 2014, s. 467–468.

29 Zob. M. Kaliński, *Szkoda...*, s. 469 i powołana tam literatura.

30 Na marginesie zauważyć należy, że w literaturze wyrażone zostało stanowisko, które należy odczytać jako dostrzeżenie negatywnych konsekwencji ograniczenia odszkodowania z tytułu utraconych zarobków do hipotetycznych oszczęd-

3.3. Obciążenie kosztami utrzymania w czasie pozbawienia wolności a zasada równości

Zasygnalizowana wcześniej konieczność odrębnej analizy możliwości potrącenia z utraconych zarobków kosztów utrzymania w czasie pozbawienia wolności wynika z faktu, że w przeciwieństwie do wcześniej omawianych wydatków, te koszty zostały poniesione przez Skarb Państwa. W odniesieniu do tych kosztów możliwe byłoby zastosowanie reguły *compensatio lucri cum damno*. W konsekwencji, redukcja wysokości odszkodowania o koszty utrzymania osoby pozbawionej wolności jest zgodna z założeniami dyferencyjnej metody ustalania wysokości szkody.

Nawiązując do tematu niniejszego artykułu, zauważyć należy, że opowiadając się przeciwko redukcji odszkodowania z tytułu braku możliwości wykonywania pracy o te koszty, Sąd Najwyższy odwołał się jednak do innych argumentów niż wynikające z zastosowania dyferencyjnej metody ustalenia wysokości szkody. Słusznie stwierdził, że zapewnienie każdemu pozbawionemu wolności kosztów utrzymania (wyżywienia, odzieży, środków czystości, podstawowej opieki medycznej) jest przejawem poszanowania przyrodzonej godności człowieka. Cytując Sąd Najwyższy: „Nie można zatem obciążać uprawnionego do odszkodowania obowiązkiem ponoszenia kosztów tego, że w trakcie niesłusznego pozbawienia wolności był traktowany w sposób humanitarny”³¹.

ności, a tym samym redukcji tego wynagrodzenia o koszty zaspokojenia określonych potrzeb, które jednak w związku z pozbawieniem wolności nie zostały zaspokojone. Zgodnie z tym stanowiskiem ta redukcja jest dopuszczalna, ale poszkodowany mógłby żądać zadośćuczynienia za krzywdę wynikłą z niemożności zaspokojenia podczas pozbawienia wolności tych potrzeb, na które przeznaczylby potrącone mu z wynagrodzenia wydatki. Tak J. Waszczyński, *Odszkodowanie za...*, s. 84; K. Cesarz, *Szkody wynikłe...*, s. 51. W mojej ocenie nie doprowadziłyby to jednak do naprawienia całej wyrządzonej mu szkody. Nawet zwrot utraconego wynagrodzenia w takiej wysokości, która nie byłaby ograniczona do hipotetycznych oszczędności, nie niweczyłby możliwości domagania się zadośćuczynienia za krzywdę wynikającą z samego braku możliwości zaspokojenia określonych potrzeb osoby niesłusznie pozbawionej wolności.

31 Zauważyć należy, że w doktrynie takie stanowisko zajęł T. Grzegorzczuk. Zdecydowanie opowiedział się przeciwko

Sąd Najwyższy sformułował także argument odwołujący się do porównania sytuacji osób niesłusznie pozbawionych wolności przez władzę publiczną i osób pozbawionych wolności w wyniku przestępstwa. Tylko ci pierwsi muszą ponieść koszty humanitarnego traktowania poprzez redukcję należnego im odszkodowania o koszty utrzymania w czasie pozbawienia wolności. Jak zauważył Sąd Najwyższy, trudno wyobrazić sobie pomniejszenie odszkodowania o koszty utrzymania osoby pozbawionej wolności, jakie poniósł sprawca przestępstwa z art. 189 k.k. Należy takim osobom odszkodowanie nie jest redukowane do ich hipotetycznych oszczędności. Jako argument na rzecz tego stanowiska powołany został także art. 3 pkt 1 i art. 5 Ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych³². Zgodnie z tymi przepisami, utracone zarobki jako składnik odszkodowania przysługują w wysokości, w jakiej osoba uprawniona nie może uzyskać ich pokrycia. Odnośnie do tego argumentu poczynić należy jednak zastrzeżenie, ponieważ „kompensata” to odrębna instytucja, która ma ograniczony charakter. Nie tylko nie dotyczy szkód wynikających z każdego przestępstwa, ale prawodawca wprowadził w art. 6 ust. 1 wspomnianej ustawy również ograniczenie wysokości kompensaty³³.

Argumentacja Sądu Najwyższego dotycząca braku możliwości redukcji odszkodowania o koszty utrzymania w czasie pozbawienia wolności odwołująca się do zasady równości również zasługuje na rozwinięcie. Porównać należy bowiem sytuację osób niesłusznie pozbawionych wolności i tych pozbawionych wolności przez władzę publiczną, co do których nie ma podstaw do takiej oceny. Zgodnie z art. 618 § 1 pkt 6 k.p.k., który wymienia koszty związane z postępowaniem karnym stanowiące wydatki Skarbu Państwa, do tych kosztów należą koszty wykonania orzeczenia. W przepisie tym

uwzględnianiu wydatków poniesionych przez Skarb Państwa na utrzymanie osoby pozbawionej wolności przy ustalaniu wysokości odszkodowania z tytułu niesłusznego pozbawienia wolności. T. Grzegorzczuk, *Art. 552...*, s. 1310.

32 T.j. Dz.U. 2016 r., poz. 325.

33 Więcej na temat charakteru kompensaty – zob. K. Stopka, *Uwagi na temat charakteru prawnego państwowej kompensaty dla ofiar przestępstw*, „Państwo i Prawo” 2014, z. 7, s. 61–74.

wylączo jednak z ich zakresu m.in. koszty utrzymania w zakładzie karnym. W konsekwencji w prawie polskim brak możliwości obciążenia tymi kosztami każdego, kto odbył karę, ale obciążane są nimi osoby niesłusznie pozbawione wolności. Redukcja wynagrodzenia utraconego wskutek braku możliwości wykonywania pracy w czasie pozbawienia wolności o koszty utrzymania w zakładzie karnym lub innej placówce stanowi obciążenie osób niesłusznie pozbawionych wolności tymi kosztami.

stytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podobnych podmiotów³⁵. Żadne z kryteriów dopuszczalności odstępstw od zasady równości nie przemawia za różnicowaniem praw majątkowych osób niesłusznie pozbawionych wolności w stosunku do pozostałych osób pozbawionych wolności na niekorzyść tych pierwszych. Co więcej, gdyby ustawodawca wprowadził obowiązek ponoszenia kosztów utrzymania osób pozbawionych wolności przez te osoby, to w oparciu o przedstawione kryteria możliwa

Redukcja wynagrodzenia utraconego wskutek braku możliwości wykonywania pracy w czasie pozbawienia wolności o koszty utrzymania w zakładzie karnym lub innej placówce powoduje obciążenie osób niesłusznie pozbawionych wolności tymi kosztami.

Rezultat takiej wykładni art. 552 k.p.k. oraz art. 8 ustawy rehabilitacyjnej w zw. z art. 361 k.c. budzi wątpliwości co do zgodności z art. 64 ust. 2 w zw. z art. 32 Konstytucji. Pierwszy z wymienionych przepisów konkretyzuje zasadę równości sformułowaną w art. 32 Konstytucji w odniesieniu do praw majątkowych³⁴. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego sformułowano kryteria dopuszczalności odstępstw od zasady równości. Zgodnie ze stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego: 1) kryterium różnicowania powinno pozostawać w racjonalnym związku z celem i treścią danej regulacji; 2) waga interesu, któremu ma służyć różnicowanie, powinna pozostawać w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku wprowadzonego różnicowania; 3) kryterium różnicowania powinno pozostawać w związku z innymi wartościami, zasadami lub normami kon-

byłaby obrona zróżnicowania sytuacji osób niesłusznie pozbawionych wolności w stosunku do pozostałych osób pozbawionych wolności i zwolnienia tych pierwszych z obowiązku ponoszenia kosztów utrzymania w zakładzie karnym lub innej placówce.

4. Podsumowanie

Na zakończenie powrócić należy do postawionego na wstępie niniejszego artykułu problemu sprawdzającego się do pytania – czy odejście od ukształtowanego w orzecznictwie sądowym sposobu ustalenia wysokości odszkodowania z tytułu braku możliwości wykonywania pracy w czasie niesłusznego pozbawienia wolności stanowi jednocześnie rezygnację ze sto-

34 Zob. M. Florczak-Wątor, *Art. 64, Prawo do własności, innych praw majątkowych, prawo dziedziczenia* (w:) P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 216–217.

35 Por. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 marca 2011 r., P 21/09, OTK-A 2011, par 2, poz. 7. Zob. również L. Garlicki, M. Zubik, *Art. 32* (w:) L. Garlicki, M. Zubik (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 2, Warszawa 2016, Lex/el., teza 18; P. Tuleja, *Art. 32, Zasada równości* (w:) P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 119–121.

sowania dyferencyjnej metody ustalania wysokości szkody? W wyroku z dnia 5 czerwca 2019 r., III KK 189/18, Sąd Najwyższy zakwestionował utożsamienie zastosowania tej metody z ograniczeniem odszkodowania do hipotetycznych oszczędności, które osoba pozbawiona wolności mogłaby zgromadzić, będąc na wolności. Powołał się przy tym nie tylko na zasady sprawiedliwości społecznej, ale stwierdził również,

rzecz osoby pokrzywdzonej przestępstwem z art. 189 k.k. Ten ostatni argument dotyczący zasady równości warto uzupełnić o odniesienie do porównania sytuacji osób niesłusznie pozbawionych wolności i pozostałych osób pozbawionych wolności przez władzę publiczną. Obciążenie kosztami utrzymania w czasie pozbawienia wolności tylko tej pierwszej kategorii osób stanowi nieuzasadnione różnicowanie ich praw majątkowych.

Żadne z kryteriów dopuszczalności odstępstw od zasady równości nie przemawia za różnicowaniem praw majątkowych osób niesłusznie pozbawionych wolności w stosunku do pozostałych osób pozbawionych wolności na niekorzyść tych pierwszych.

że zwrot tych środków, nie prowadzi do niezasadnego wzbogacenia takiej osoby. Do tych argumentów dodać należy, że wbrew przeważającemu w orzecznictwie stanowisku fakt zaoszczędzenia wydatków na zaspokojenie potrzeb wykraczających poza podstawowe koszty utrzymania osoby pozbawionej wolności, czyli np. wydatków na utrzymanie rodziny, wykształcenie, udział w życiu kulturalnym, nie stanowi dla tej osoby korzyści. Konsekwencją zdarzenia powodującego uszczerbek, czyli pozbawienia wolności, nie jest bowiem zaspokojenie tych potrzeb.

Założeniom dyferencyjnej metody ustalania wysokości szkody odpowiada jedynie redukcja wysokości odszkodowania o koszty utrzymania osoby pozbawionej wolności poniesione przez Skarb Państwa. Jedynie brak redukcji odszkodowania o te koszty może być potraktowany jako wyraz odejścia przez Sąd Najwyższy od nadmienionej metody. Podkreślić jednak należy, że swoje stanowisko w tym przedmiocie Sąd Najwyższy uzasadnił, powołując się na argumenty o charakterze aksjologicznym. Poniesienie tych kosztów przez Skarb Państwa stanowiło realizację obowiązku poszanowania przyrodzonej godności człowieka. Znaczenie miało także porównanie sposobu ustalenia odszkodowania na

Podkreślić również należy, że zawarta w wyroku z dnia 5 czerwca 2019 r., III KK 189/18, krytyka dominującego w orzecznictwie sądowym stanowiska nie oznacza, że żadne potrącenia z tego wynagrodzenia nie są dopuszczalne. Niestety do takiego wniosku może prowadzić sposób odczytania tego wyroku z perspektywy fragmentu jego uzasadnienia, który prezentowany jest jako jego teza³⁶. W nadmienionym orzeczeniu Sąd Najwyższy stwierdził, iż gdyby w czasie pozbawienia wolności wnioskodawca wykonywał pracę, za którą otrzymywałby wynagrodzenie, to istniałyby podstawy do redukcji odszkodowania o wysokość tego wynagrodzenia.

Bibliografia

- Boratyńska K., Czarnecki P., *Art. 552 (w:) A. Sakowicz (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 1416–1428.
- Bulsiewicz A., *Charakter prawny rozszczeń odszkodowawczych za niesłuszne skazanie lub bezzasadne tymczasowe aresztowanie*, „Państwo i Prawo” 1965, z. 12, s. 885–893.

36 „Odszkodowanie z tytułu niemożliwości wykonywania pracy powinno odpowiadać sumie utraconych zarobków” Zob. Lex nr 2692735.

- Bulsiewicz A., *Konstytucyjna ochrona wolności i praw człowieka a odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody powstałe wskutek niesłusznego skazania, tymczasowego aresztowania lub zatrzymania* (w:) J. Czapska, A. Gaberle, A. Światłowski, A. Zoll (red.), *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci profesora Stanisława Waltosia*, Warszawa 2000, s. 259–267.
- Bulsiewicz A., *Proces o odszkodowanie za niesłusne skazanie lub oczywiście bezzasadny areszt tymczasowy*, Toruń 1968.
- Cesarz K., *Szkody wynikłe z uniemożliwienia poszkodowanemu pracy zarobkowej na skutek niesłusznego pozbawienia wolności (zagadnienia wstępne)*, „Przeгляд Sądowy” 2002, nr 2, s. 44–53.
- Chojniak Ł., *Odszkodowanie za niesłusne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie*, Warszawa 2013.
- Cioch P., *Odpowiedzialność Skarbu Państwa z tytułu niesłusznego skazania*, Warszawa 2007.
- Florczak-Wątor M., *Art. 64, Prawo do własności, innych praw majątkowych, prawo dziedziczenia* (w:) P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 215–217.
- Garlicki L., Zubik M., *Art. 32* (w:) L. Garlicki, M. Zubik (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 2, Warszawa 2016, s. 101–132.
- Gostyński Z., Stefański R.A., *Art. 552* (w:) Z. Gostyński (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 3, Warszawa 2004, s. 746–771.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 2005.
- Hofmański P., *Art. 5, Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego* (w:) L. Garlicki (red.), *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz do art. 1–18*, Warszawa 2010, s. 152–241.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Art. 552* (w:) P. Hofmański (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 3, Warszawa 2012, s. 466–489.
- Janukowicz K., *Wysokość odszkodowania za niewątpliwie niesłusne tymczasowe aresztowanie*, Lex/el. 2016.
- Jasiński W., *Art. 552* (w:) J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 1416–1425.
- Kaliński M., *Szkoda na mieniu i jej naprawienie*, Warszawa 2014.
- Matras J., *Art. 552* (w:) K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 1298–1331.
- Olejniczak A., *Art. 361* (w:) A. Kidyba (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2014, s. 96–109.
- Safjan M., *Odpowiedzialność odszkodowawcza władzy publicznej (po 1 września 2004 r.)*, Warszawa 2004.
- Stopka K., *Uwagi na temat charakteru prawnego państwowej kompensaty dla ofiar przestępstw*, „Państwo i Prawo” 2014, z. 7, s. 61–74.
- Świecki D., *Art. 552* (w:) D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 2, Warszawa 2018, s. 696–711.
- Tuleja P., *Art. 32, Zasada równości* (w:) P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 119–121.
- Waszczyński J., *Odszkodowanie za niesłusne skazanie i bezzasadne aresztowanie w polskim procesie karny*, Warszawa 1967.
- Wiliński P., Karlik P., *Art. 42, Gwarancja wolności i nietykalności osobistej* (w:) M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP*, t. 1, *Komentarz do art. 1–86*, Warszawa 2016, s. 990–1006.
- Wiliński P., *Odszkodowanie za stosowanie środków reakcji karnej lub przymusu procesowego – w świetle konstytucyjnej gwarancji prawa do odszkodowania*, „Wrocławskie Studia Sądowe” 2012, nr 1, s. 5–22.
- Wiśniewski T., *Art. 361, Granice odpowiedzialności* (w:) J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3, *Zobowiązania. Część ogólna*, Warszawa 2018, s. 99–110.